Souvky

4 / 2017

číslo 11

Eratika ve Frýdku-Místku u kina Vlast. Foto: Aleš Uhlíř

Obsah

Několik slov na úvod

Schůzka sběratelů souvků a pazourků v Bolaticích dne 9. 9. 2017

Jak organizovat sbírku souvků

Galerie foto ze stránek www.souvky.wz.cz/ byla převedena na zonerama souvky

Prezentace aktivit při muzeu souvků v Bolaticích na webových stránkách pobočky České archeologické společnosti pro Moravu a Slezsko

Setkání na lokalitě Lubotyň 11 - Polsko nedaleko města Kietrz

Knihovna Vladimíra Kroutilíka v Bolaticích

Učitelé přírodovědy a přírodopisu v Muzeu souvků

Sedimenty ledovcové a vodně ledovcové

Experimentální archeologie

Fosilie na schůzce v Bolaticích

Fosilie amonita z vápenců na polích

Několik slov na úvod

Aleš Uhlíř

Zpravodaj SOUVKY 4/2017 uzavírá třetí rok své existence a v příštím roce bude vycházet již čtvrtým rokem. To je příležitost k zamyšlení. Co SOUVKY jsou, co nejsou, jak se vytváří a jak se mohou dále vyvíjet.

Nejdříve čím SOUVKY nejsou. Nejsou vědeckým odborným periodikem, za nímž by stála nějaká instituce, periodikem, které by mělo placenou redakční radu, placeného grafika a disponovalo finančními prostředky z veřejných zdrojů. A nedělají si v tom směru ani žádné ambice. Přesto se v jejich vydáních objevují příspěvky, které si svým přínosem nijak nezadají s články v oněch „oficiálních“ periodicích.

A čím SOUVKY jsou? Jediným periodikem, které se v moravskoslezské oblasti dotčené v pleistocénu pevninským ledovcem zabývá problematikou ledovcových souvků. Regionální muzea, která v takto vymezené oblasti působí (muzea v Ostravě, Opavě. Frýdku-Místku a Novém Jičíně) se nijak zvlášť ledovcovým souvků nevěnují, spíš by se dalo říct, že souvky jsou něco, co zde nikoho nezajímá. Články, které souvisejí se zaledněním a tu a tam se v různých věstnících muzeí apod. objeví, bývají málo zajímavé a nepředstavují zpravidla žádný přínos. Co asi tak může být zajímavé na popisování jubilea instalace nějakého bludného balvanu, o němž se to samé psalo již nesčetněkrát? Naproti tomu publikuje zpravodaj SOUVKY spoustu nových informací. Nechť každý posoudí sám, zda to je či není významný aspekt.

SOUVKY vycházející 4 x ročně jsou nepochybně periodikem. Bylo by pro ně snadné získat z České národní knihovny ISSN. Je to zdarma a identifikátor periodické publikace přijde mailem obratem. Mohly by mít také redakční radu, jazykového korektora a grafika atd. Je však třeba vidět věci takové, jaké jsou. Prostě působí ono „nejsou lidi“. Nebo jsou, ale nelze je přesvědčit, aby ty činnosti, které zpravodaji SOUVKY chybí, dělali. V podstatě si každý vážný zájemce o prezentaci vlastních věcí může sám číslo zpravodaje SOUVKY udělat. Stačí se dohodnout s koordinátorem, což není žádná oficiální funkce, ale označení pro toho, kdo každé vydání sestavuje z příspěvků, které dojdou. Podívejte se, prosím, na konec zpravodaje. Je tam text, který tam dosud nebyl. Z něj je jasné, co SOUVKY jsou a jak vznikají.

Na závěr lze shrnout – přes všechny možné výtky, které lze mít – nesporná pozitiva zpravodaje SOUVKY. Jsou jediným médiem, které se u nás věnuje ledovcovým souvkům, médiem, které nezřídka přichází s novými, dosud nikde nepojednanými tématy a otvírá prostor pro diskusi.

Foto: Bronislav Novosad

Schůzka sběratelů souvků a pazourků v Bolaticích dne 9. 9. 2017

Jiří Dudek

Řada z nás se na setkání v září těšila. Nejenom proto, aby mohli představit své nové nálezy, ale hlavně proto, že se mohli po půl roce setkat a prodiskutovat řadu souvkařských problémů. Zahájení schůzky provedl místostarosta Bolatic p. Martin Bortlík. V průběhu se dostavil i starosta p. Herbert Pavera. Oba velice obdivovali to, kolik je tady ukázek souvků. Taky se zapojili s mnohými s nás do diskuze ohledně naší budoucnosti i o rozšíření naší expozice. Veliké překvapení způsobil všem kameraman regionální televize Hlučínsko, který natočil z našeho setkání videoklip. Je jej možno shlédnout na tomto odkazu:
http://www.hlucinsko.tv/2017-09-17-bolatice-setkani-souvkaru-na-skanzenu.html
I přes svůj věk přišel na schůzku p. Vladimír Kroutilík. Věnoval muzeu souvků 5 velikých pazourků a část své literatury. Tato je velmi vzácná a v dnešní době už většinou není k sehnání, včetně svých výzkumných prací z období kvartéru na Ostravsku. Tato literatura bude v Bolatické knihovně jako samostatné oddělení – Knihovna Vladimíra Kroutilíka. V průběhu září byla uzavřena darovací smlouva a literaturu jsem převezl do Bolatic. Zájemci budou mít možnost zde studovat a pořizovat si potřebnou dokumentaci. Nebude se půjčovat mimo knihovnu. Seznam bude na stránkách skanzenu.
V průběhu schůzky byla diskuze o našem zpravodaji i o další činnosti klubu pro výzkum souvků.
Celé setkání bylo v přátelském duchu, vzájemného obdivu a radosti nad nálezy.
Chtěl bych tímto poděkovat všem, kteří přivezli ukázky. Není to jednoduché. Doma připravit, naložit do auta. Vynést na kopec ve skanzenu. Na závěr všechno sbalit a doma zase uložit. Všichni dobře víme, že kameny nejsou vůbec lehké.
Ukázky souvků přinesli:
Pavel Merta, Bruno Kladiva, Petr Liboska, Vladimír Kroutilík, Pavel Wodecki, Oldřiška Hanzelková, Růžena Marková, Martin Macášek, Jan Švehla, Bronislav Novosad, Ferdinand Scholz a Jiří Dudek.

Takže všem vřelé díky.

Diskuze nad souvky a pořizování poznámek.

Vladimír Kroutilík

Foto: Bronislav Novosad

Jak organizovat sbírku souvků

Jiří Dudek

Jak si uspořádat a evidovat sbírku souvků je veliký problém. Narazil jsem na to v mnoha diskuzích. Taky to zaleží na prostoru a času, který můžeme sbírce věnovat. Věřím, že se o zkušenosti podělíme a v dalším čísle přibude další návod. Můj návod je trošku pracnější a vyžaduje znalosti práce s počítačem. Má ovšem výhody. Když chci něco zjistit, mohu evidenci nosit při sobě například v tabletu nebo mobilu.

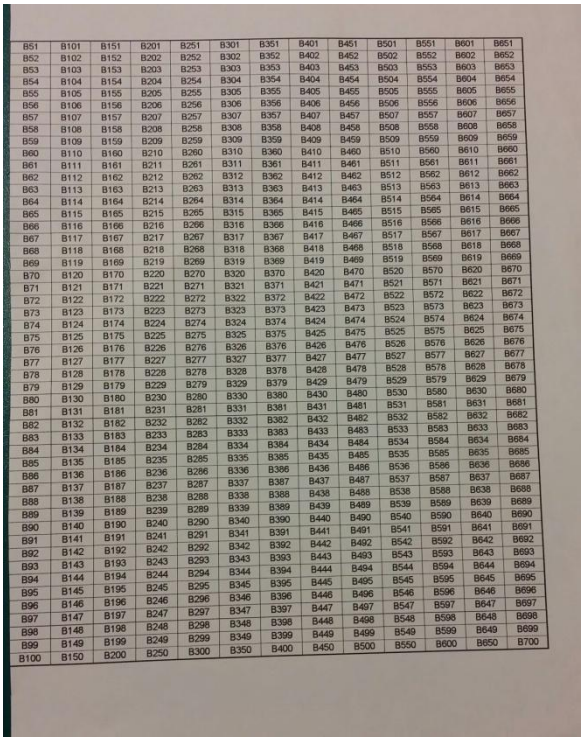
Má základní části:

Trvalé označení souvku

Zaevidování souvku do patřičné skupiny

Fotodokumentace včetně přejmenování fotky podle čísla souvku

Následné roztřídění souvků podle skupin

B51	B101	B151	B201	B251	B301	B351	B401	B451	B501	B551	B601	B651
B52	B102	B152	B202	B252	B302	B352	B402	B452	B502	B552	B602	B652
B53	B103	B153	B203	B253	B303	B353	B403	B453	B503	B553	B603	B653
B54	B104	B154	B204	B254	B304	B354	B404	B454	B504	B554	B604	B654
B55	B105	B155	B205	B255	B305	B355	B405	B455	B505	B555	B605	B655
B56	B106	B156	B206	B256	B306	B356	B406	B456	B506	B556	B606	B656
B57	B107	B157	B207	B257	B307	B357	B407	B457	B507	B557	B607	B657
B58	B108	B158	B208	B258	B308	B358	B408	B458	B508	B558	B608	B658
B59	B109	B159	B209	B259	B309	B359	B409	B459	B509	B559	B609	B659
B60	B110	B160	B210	B260	B310	B360	B410	B460	B510	B560	B610	B660
B61	B111	B161	B211	B261	B311	B361	B411	B461	B511	B561	B611	B661
B62	B112	B162	B212	B262	B312	B362	B412	B462	B512	B562	B612	B662
B63	B113	B163	B213	B263	B313	B363	B413	B463	B513	B563	B613	B663
B64	B114	B164	B214	B264	B314	B364	B414	B464	B514	B564	B614	B664
B65	B115	B165	B215	B265	B315	B365	B415	B465	B515	B565	B615	B665
B66	B116	B166	B216	B266	B316	B366	B416	B466	B516	B566	B616	B666
B67	B117	B167	B217	B267	B317	B367	B417	B467	B517	B567	B617	B667
B68	B118	B168	B218	B268	B318	B368	B418	B468	B518	B568	B618	B668
B69	B119	B169	B219	B269	B319	B369	B419	B469	B519	B569	B619	B669
B70	B120	B170	B220	B270	B320	B370	B420	B470	B520	B570	B620	B670
B71	B121	B171	B221	B271	B321	B371	B421	B471	B521	B571	B621	B671
B72	B122	B172	B222	B272	B322	B372	B422	B472	B522	B572	B622	B672
B73	B123	B173	B223	B273	B323	B373	B423	B473	B523	B573	B623	B673
B74	B124	B174	B224	B274	B324	B374	B424	B474	B524	B574	B624	B674
B75	B125	B175	B225	B275	B325	B375	B425	B475	B525	B575	B625	B675
B76	B126	B176	B226	B276	B326	B376	B426	B476	B526	B576	B626	B676
B77	B127	B177	B227	B277	B327	B377	B427	B477	B527	B577	B627	B677
B78	B128	B178	B228	B278	B328	B378	B428	B478	B528	B578	B628	B678
B79	B129	B179	B229	B279	B329	B379	B429	B479	B529	B579	B629	B679
B80	B130	B180	B230	B280	B330	B380	B430	B480	B530	B580	B630	B680
B81	B131	B181	B231	B281	B331	B381	B431	B481	B531	B581	B631	B681
B82	B132	B182	B232	B282	B332	B382	B432	B482	B532	B582	B632	B682
B83	B133	B183	B233	B283	B333	B383	B433	B483	B533	B583	B633	B683
B84	B134	B184	B234	B284	B334	B384	B434	B484	B534	B584	B634	B684
B85	B135	B185	B235	B285	B335	B385	B435	B485	B535	B585	B635	B685
B86	B136	B186	B236	B286	B336	B386	B436	B486	B536	B586	B636	B686
B87	B137	B187	B237	B287	B337	B387	B437	B487	B537	B587	B637	B687
B88	B138	B188	B238	B288	B338	B388	B438	B488	B538	B588	B638	B688
B89	B139	B189	B239	B289	B339	B389	B439	B489	B539	B589	B639	B689
B90	B140	B190	B240	B290	B340	B390	B440	B490	B540	B590	B640	B690
B91	B141	B191	B241	B291	B341	B391	B441	B491	B541	B591	B641	B691
B92	B142	B192	B242	B292	B342	B392	B442	B492	B542	B592	B642	B692
B93	B143	B193	B243	B293	B343	B393	B443	B493	B543	B593	B643	B693
B94	B144	B194	B244	B294	B344	B394	B444	B494	B544	B594	B644	B694
B95	B145	B195	B245	B295	B345	B395	B445	B495	B545	B595	B645	B695
B96	B146	B196	B246	B296	B346	B396	B446	B496	B546	B596	B646	B696
B97	B147	B197	B247	B297	B347	B397	B447	B497	B547	B597	B647	B697
B98	B148	B198	B248	B298	B348	B398	B448	B498	B548	B598	B648	B698
B99	B149	B199	B249	B299	B349	B399	B449	B499	B549	B599	B649	B699
B100	B150	B200	B250	B300	B350	B400	B450	B500	B550	B600	B650	B700

Jak všichni víme, po příchodu domů následuje zpravidla umytí souvků. Já je umývám v teplé vodě a hrubou špínu očistím kartáčem. Nepoužívám žádné čisticí prostředky. Po umytí provádím prohlídku toho, co jsem nasbíral. Souvky pro sbírku dám samostatně, zbytek vyřadím. Následuje očíslování souvků do evidence sbírky.

V programu excel si vyrobím tabulku s postupným číslováním a označením podle druhu souvku. A –artefakty, S –souvky, P – pazourky atd. Toto je libovolné a záleží, jak si to kdo pojmenuje. Pak vytisknu tabulku po 500 stech číslech. Ze sloupců pak jednotlivé čísla odstřihuji. Lepím je na souvek pomocí pinzety a lepidla Herkules (při použití jiného lepidla se jmenovky po čase odlepují), přebytečné lepidlo vysuším hadříkem. Po označení štítkem s číslem souvku následuje zápis evidence do počítače. Zápisy provádím v programu excel do jednotlivých souborů, u kterých si vyrobím potřené záhlaví tabulky podle toho, jaké údaje budu vyplňovat v tabulce.

Začíslovaný souvek bez měřítka a s měřítkem foto: Jiří Dudek

číslo	druh horniny	hornina	popis	místo nálezu	původ	rozměr v cm	nábrus	rok	poznámka
S1475	kryst	Rhombeporfyr RP3a,ignimbrit	šedofialový	Závada	Norsko,oblast Oslo	4,5 x 4,5		2016	
S1476	usaz	revait	šedozelený s olivínem	Závada		5 x 4		2016	

Ukázka zapsaného souvku v evidenci.

Vyplňuji postupně. Určím o kterou horninu se jedná, (kryst. přem. usaz.). Souvky, které nemám určeny, napíšu do příslušného sloupce „ určit“ .Pokud se souvek podaří určit, doplním tento údaj později. V popise vyplním tabulku dle svých postřehů a zkušeností. Pokud znám původ doplním o všechny ostatní údaje.

Následuje fotodokumentace. Souvek uložím na podložku tak, aby bylo vidět jeho číslo. Jako měřítko většinou používám minci. Pořídím několik snímku z různých stran, někdy včetně zajímavých detailů. Snímky převedu do počítače a přejmenuji podle čísla souvků s tím že za čísla dalších snímku souvku doplňuji písmena dále abecedy podle toho kolik jich je např. S1475e. Fotodokumentaci pořizuji i mikrokamerou. Postup je pak dále stejný – přejmenovat snímky.

Nakonec provedeme roztřídění podle druhů hornin a velikostí. Menší souvky ukládám do krabiček. Velikost cca 23 x 18 cm (jak kdo sežene), větší ukládám do zesílených platónku od rajčat, kterým odříznu rohy z důvodu úspory místa a stohování na sebe. Všechny označím z přední strany popisem. Mám nedostatek prostoru, takže vyhledat fyzicky určitý souvek je pro mne veliký problém, jelikož jsou uloženy na více místech a přehazovat platonky a krabičky plné kamení je taky úmorná práce. Nicméně, aspoň mám v počítači přehled i s obrázky, co všechno vůbec mám ve sbírce!

Galerie foto ze stránek www.souvky.wz.cz/ byla převedena na Zonerama - souvky

Jiří Dudek

Výše uvedené stránky o souvcích byly jedny z prvních, na které jsem narazil, jak jsem je začal sbírat a o nich nic nevěděl. Uložil jsem si je do počítače. Po určité době přestaly být stránky funkční. Nezobrazovaly se obrázky z galerií. Rozhodl jsem se proto, po konzultaci s p. Zdeňkem Gábou, dát tyto obrázky na naši galerii na Zonerama - souvky, kterou jsem založil. Nastal problém, že se mi do PC neuložily popisky k jednotlivým fotografiím a fotografie na stránkách byly vedeny pod čísly. Bylo nutné požádat p. Gábu, aby obrázkům dodal správné popisky. Problém jsem konzultoval s Alešem Uhlířem. Ten mi sdělil, že všechny stránky, které se dostanou na web, jsou archivovány v Americe. Aleš mi obratem vyhledal stránky z archívu v Americe, rok 2006. Na stránkách se však zobrazovaly jenom popisky bez obrázků. U zkamenělin nebyly všechny obrázky podle popisek. Pomocí kódů HTML se mi však většinu obrázků galerie podařilo identifikovat a mohly být ihned nahrány na web Zonerama. Zkameněliny se však nepodařilo rozluštit, takže to bude muset Zdeněk Gába pokud to půjde doplnit. Bylo by přece moc a moc škoda, kdyby se takové pěkné obrázky ztratily. Jsou umístěny ve více složkách.

Odkaz:

https://www.zonerama.com/souvky/Album/3830753

Prezentace aktivit při muzeu souvků v Bolaticích na webových stránkách pobočky České archeologické společnosti pro Moravu a Slezsko

Aleš Uhlíř

Od roku 2017 má Česká archeologická společnost, pobočka pro Moravu a Slezsko vlastní webové stránky. Jsou na adrese http://www.archeologie-ms.cz/. Na výročním setkání pobočky v květnu 2017 sice takřka všichni z více než 30 účastníků souhlasili s tím, že se tento projekt finančně podpoří sbírkou, tedy z vlastních zdrojů, avšak nakonec přišlo jen 15 finančních příspěvků. Nicméně náklady spojené s vytvořením stránek se tím uhradit podařilo a o správu webu se stará jeden ze členů pobočky.

V rámci celostátně působící České archeologické společnosti jde o unikátní záležitost, neboť internetové stránky České archeologické společnosti jsou léta neudržované, nikdo je neaktualizuje a nic nového se na nich dovědět nedá. A další pobočka – Západočeská pobočka ČAS webové stránky neprovozuje. Pobočka ČAS pro Moravu a Slezsko je jako jediná pobočka ČAS známá také vydáváním v oboru uznávaného periodika Archeologie Moravy a Slezska. O široké škále jejich aktiv, realizovaných výzkumech, publikační činnosti, připravovaných projektech aj. se lze dozvědět na výše uvedených webových stránkách.

Na webových stránkách ČAS, pobočky pro Moravu a Slezsko je podrobná informace o muzeu souvků v Bolaticích a kruhu osob, které se věnují sbírání a výzkumu souvků. Zmíněna je rovněž experimentální archeologie a další aktivity při muzeu souvků. Jak je činnost kruhu při muzeu souvků na archeologickém webu představena, si můžete přečíst na adrese:
http://www.archeologie-ms.cz/spolky/muzeum-souvku-v-bolaticich.

Členové kruhu pro výzkum souvků se účastní výročních schůzí regionální pobočky ČAS a využívají možnosti publikace v jejím periodiku. Členové pobočky ČAS jsou zastoupeni na akcích pořádaných v muzeu souvků v Bolaticích. Tématika ledovcových souvků a archeologie mají své "styčné body". Nejen z toho důvodu si webové stránky o archeologii zaslouží pozornost.

Setkání na lokalitě Lubotyň 11 - Polsko - nedaleko města Kietrz

Jiří Dudek

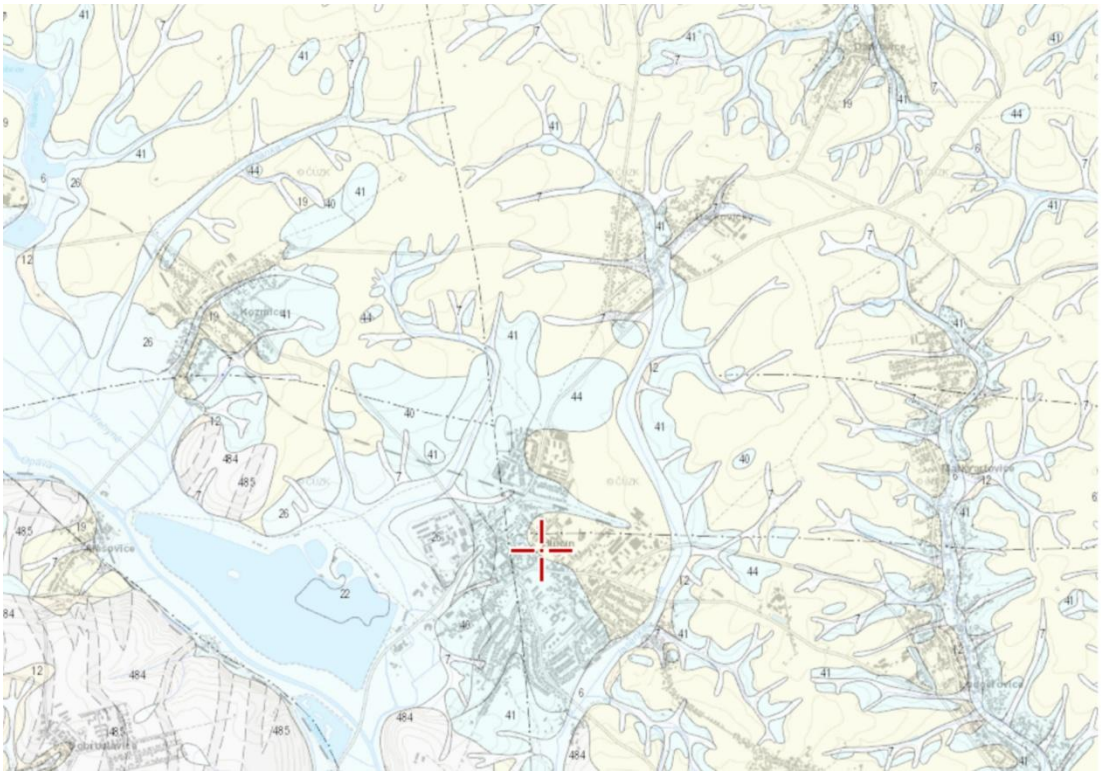
V rámci spolupráce jsem se letos 18. 8. 2017 opět sešel s polskými archeology Dariusem Bobakem, jeho ženou a studenty při výzkumu na této lokalitě. Dozvěděl jsem se spoustu informací, zejména jak se určují nálezy a mnoho dalších podrobností. I nadále budeme spolupracovat a jsme pozváni na vykopávky v příštím roce na lokalitě Pilszcz.

Průzkum ledovcových uloženin na polích Hlučínska

Jiří Dudek

Když jsem začal sbírat souvky, chodil jsem po polích nejprve v okolí Hlučína a Darkovic. Při průzkumu jsem zjistil, že na některých polích jsou souvky a na některých není ani kámen i když logicky, podle terénu tam měly být. Prošel celou řadu polí, ušel při průzkumu mnoho kilometrů, kde jsem na nic nenarazil. Postupně bylo prozkoumáno celé okolí Hlučína. Po seznámení s Pavlem Wodeckim, jsme toto konzultovali i z hlediska nalezení nových lokalit historických osídlení a strategií osídlení v různých kulturách našich předchůdců a lovců. V dávných dobách byly ledovcové sedimenty na povrchu, postupem času je vítr zavál vrstvou spraše. Povrchové vrstvy spraše jsou na některých místech větší a na některých místech jsou i na vrcholech kopců souvky. Na mnoha místech vznikly na povrchů místa (plochy) s větším výskytem písku. Tak vznikla na Hlučínsku celá řada pískoven, skoro v každé obci. Většinou v blízkosti každé pískovny najdeme i pole se souvky. Letos v Hati jsem si připadal jako na poušti (nikdy se mi to nestalo). Velice silný vítr na pískové ploše vířil písek, tak jako v zimě, když se tvoří závěje a není nic pořádně vidět. To, že jsou souvky pod povrchem se lze přesvědčit při stavebních výkopech. Jak tedy hledat souvky? Z mých zkušeností vyplynulo, že největší výskyt souvků na Hlučínsku je v okolí vrstevnice 250 metrů. Po diskuzi s Pavlem jsme došli k názoru, že je třeba využívat geologické mapy, kde jsou souvkové výskyty vyznačené. Ty si lze stáhnout z internetu i v podrobnějším měřítku. Jsou k dispozici pro každou obec.

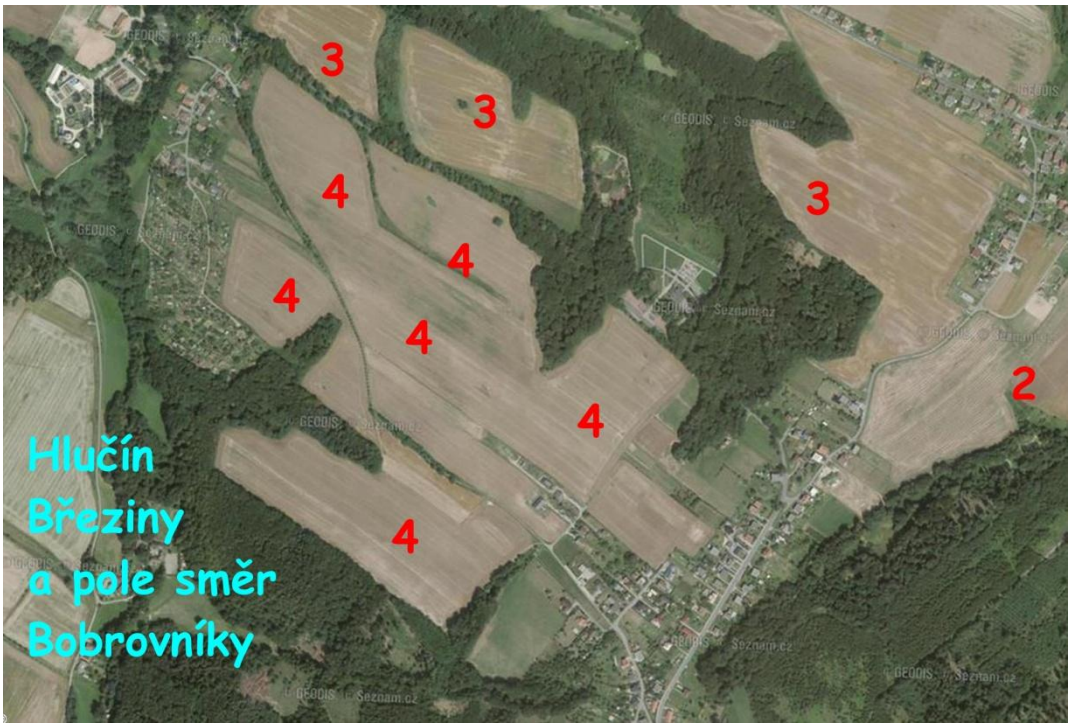
Geologická mapa Hlučína a okolí

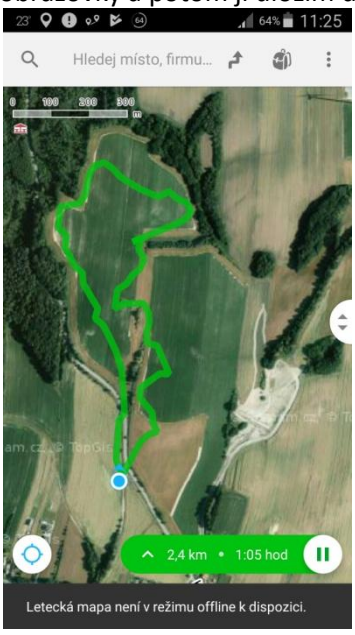
Dále jsme se dohodli, že prozkoumaná místa zaznačíme do map, aby naši následovníci již nemuseli prozkoumávat to, co je již prozkoumáno. Tak vznikly mapky jednotlivých obcí s prozkoumaným i neprozkoumaným terénem.

Pole byla označena podle výskytu číslicemi 1 až 4. Číslo 1 je největší výskyt, číslo 4 znamená bez souvků. Číslem 5 byly označeny bývalé i současné pískovny. Číslem 6 jsou označena místa, kde ještě průzkum neproběhl. Tyto mapky budou uloženy v elektronické podobě v archívu muzea souvků v Bolaticích.

Mapka oblasti Hlučín – Březiny (oblast mezi Hlučínem a Bobrovníkami je bez souvků)

Dnes můžeme využívat i Mapy.cz pokud máme chytrý mobil nebo tablet. Musíme si však je stáhnout, abychom je mohli používat bez připojení k internetu. Je zde služba, která se jmenuje Můj Batůžek. Po jejím spuštění nám zaznamenává do mapky trasu, km, čas, převýšení atd. Letecká mapa nefunguje, pokud si ji nenastavíte doma, jinak zaznamenává trasu do turistické mapy. Po ukončení si mapku sejmu uložením obrazovky a potom ji uložím do batůžku.

Letošní průzkum ze 14. 9. 2017 - neprozkoumaných polí v Hati.

Knihovna Vladimíra Kroutilíka v Bolaticích

Aleš Uhlíř

Krátce po setkání pořádaném dne 22. dubna 2017 kruhem pro výzkum souvků v muzeu souvků v Bolaticích jsem se od pana Tomáše Rozehnala dověděl, že geograf pan Vladimír Kroutilík již delší dobu uvažuje o umístění své odborné knihovny na nějaké spolehlivé místo. V této souvislosti mne napadlo muzeum souvků v Bolaticích. Nachází se v areálu Skanzenu lidových tradic a řemesel, který je spravován obcí Bolatice, což by bylo zárukou, že o cenný soubor publikací by bylo dobře postaráno.

Jelikož pan Kroutilík s tímto návrhem souhlasil a přislíbil, že svou knihovnu do Bolatic věnuje, byl o věci vyrozuměn starosta Bolatic pan Herbert Pavera, který byl ochoten dar od pana Kroutilíka přijmout.

Publikace připravené pro darování se musely nejdříve bibliograficky utřídit a vypracovat jejich seznam. Toho se ve spolupráci s panem Kroutilíkem ujal pan Tomáš Rozehnal. Publikace se nevěnují pouze souvkové problematice, jsou zaměřeny na širokou tematiku kvartéru z hlediska kvartérní geologie, fyzické geografie, archeologie a dalších oborů. V souboru jsou publikace, které se dnes prakticky nedají získat vůbec (např. Sborníky Přírodovědecké společnosti v Moravské Ostravě aj.), nebo jen s obtížemi. Když jsem před dvěma lety hledal v antikvariátech knihu Kvartér Ostravska a Moravské brány, vydanou v roce 1965 v Nakladatelství Československé akademie věd (mimochodem v tomto – pro studium kvartéru stále nepostradatelném díle – jsou citovány práce Vladimíra Kroutilíka týkající se glacigenních sedimentů mezi Opavou a Krnovem, geologického mapování Slezských Rudoltic aj.), dlouho jsem ji nemohl získat. Nakonec jsem ji objevil až v antikvariátu odborné literatury v Praze – Vinohradech, který ji měl ve své nabídce jako jediný v celé republice.

Seznam publikací vytvořený pro účely darovací smlouvy si lze prohlédnout na adrese http://www.souvky.estranky.cz/clanky/odkazy--texty---cast-ii/knihovna-vladimira-kroutilika.html . Za zmínku stojí práce Vladimíra Kroutilíka o haldových pokryvech na území města Ostravy z roku 1954, o jejímž významu svědčí to, že ji ve svém vědeckém časopise, ročník 1957/1958 uvádí Humboldtova univerzita v Berlíně.

V září 2017 byla mezi panem Vladimírem Kroutilíkem a obcí Bolatice uzavřena darovací smlouva. Soubor odborných publikací bude pod názvem Knihovna Vladimíra Kroutilíka zařazen do bolatické knihovny, což přispěje k tomu, že ve spojení s muzeem souvků, v němž je shromážděna největší kolekce ledovcových souvků v České republice a souvisejícími aktivitami vznikne v Bolaticích významné místo pro studium a výzkum ledovcových souvků. Nelze přitom přehlédnout skutečnost, že regionální muzea v oblasti dotčené pleistocenním zaledněním (muzea v Ostravě, Opavě, Frýdku-Místku a Novém Jičíně) se souvkové problematice nijak zvlášť nevěnují, takže význam aktivit kruhu osob, které jsou soustředěny kolem muzea souvků v Bolaticích, je svým způsobem v regionu jedinečný. Lze předpokládat, že Knihovna Vladimíra Kroutilíka bude přitom nejen využívána, ale přispěním kruhu pro výzkum souvků i rozšiřována.

WISSENSCHAFTLICHE ZEITSCHRIFT DER HUMBOLDT-UNIVERSITÄT ZU BERLIN

ALS MANUSKRIPT GEDRUCKT

MATHEMATISCH-NATURWISSENSCHAFTLICHE REIHE

JAHRGANG VII (1957/58) HEFT 2

WISS. Z. HUMBOLDT-UNIV. BERLIN MATH.–NAT. R. VII (1957/58) 2

Vědecký časopis Humboldtovy univerzity 1957-1958

139. Holliday, J. C.

1955/56 The planting of colliery spoil heaps.
Coedwigr. — The Magazine of the Forestry Society of University College of North Wales, S. 108—114.

140. James, N. D. G.

1939 The planting of tips and slag heaps.
Quarterly Journal of Forestry, Vol. **XXXIII**, 164—172.

141. James, N. D. G.

1953 Afforestation of industrial waste lands.
Quarterly Journal of Forestry **47**, H. 3, 170—179.

142. Lessing, R.

1956 Disposal of colliery wastes.
Reprinted from "Disposal of waste materials", published by society of Chemical Industry.

143. Newton, R. W. B.

1951 Afforestation of unrestored land.
Quarterly Journal of Forestry, Vol. **XLV.**

144. Pendlebury, C. L.

1951 Mineral spoil heaps: Experimental planting.
Journal of the Agents' Society, Vol. **L.**

145. Thirgood, J. V.

1953 The afforestation of colliery spoil heaps.
Coedwigr. — The Magazine of the Forestry Society of Universitiy College of North Wales, S. 10—18.

146. Thomson, P. Murrey

1929 Utilization of colliery pit banks.
Journal of the Royal Scottish Forestry Society, Vol. **43.**

147. Whyte, R. U. und J. W. B. Sisam

1949 The establishment of vegetation on industrial waste land.
Commonwealth Agr. Bureaux Joint Pub. **14**, 77 S. Aberystwyth, Wales and Oxford, England.

Österreich

148. Bridčko, J.

1911 Über die Aktion zur Rekultivierung der durch Bergbau in Böhmen zerstörten und beschädigten Grundstücke.
Österreichische Wochenschrift für den öffentl. Baudienst.

Kallbrunner

Siehe Nr. 58.

Polen

149. Burski, Boleslaw

1956 Zazielenianie hald i Nieuzytków (Begrünen von Halden und Ödland).
Dabrowa Górnicza.

Tschechoslowakei

150. Bridčko, J.

1904 Zpráva V. komite tu o novem zdelani pozemku dolovanim zpustosenych.
Praha Zem. rada, 6. str.

Bridčko, J.

1911 Siehe Nr. 148

Dombrowski, N. G.

1955 Siehe Nr. 159.

151. Günthersberger, J.

1935 Rekultivierungsfragen.
Schlägel und Eisen **33**, 36—39. Brüx.

152. Hladík

1942 Dřeviny ostravských hald (Hölzer der Ostrauer Halden).
Les č. 31.

153. Holovský, M.

1948 Haldové porostry u Dýšiné na Plzeňsku (Haldenbestände um Dysina bei Pilsen).
Zvláštní otisk z Časopisu Nár. musea, oddíl přítodovědný, roč. **CXVII.**

154. Holovský, Miroslav

1953 Asanace prumyslových území (Asanierung der industriellen Gebiete).
Lesnická práce.

155. Holovský, M.

1956 Otázka rekultivací v kraji Ústí nad Labem (Fragen der Rekultivierung im Kreis Außig an der Elbe).
Architektura Ročník **XV**, Nr. 5, 271—274.

156. Kroutilík, Vladimír

1954 Haldové pokryvy na území města Ostravy (mit deutscher Zusammenfassung: Die Halden im Stadtgebiet von Ostrau).
Slezský Studijní Ústav, Opava, 39 S.

157. Mikyška, Rudolf

1946 O vegetaci na haldách kamenečných břidlic u Hromnic na Plzeňsku (Von der Vegetation auf steinernen Schieferhalden bei Hromnice in der Pilsener Gegend).
Lesnická práce roč. **XXV**, c. 9—10, 257—282.

158. Žák

1934 Zalesňování mourových hald v uhelných oblastech (Bewaldung der Kohlenstaubhalden in Kohlengebieten).
Lesnická práce 13, 379—382.

UdSSR

159. Dombrowski, N. G.

1955 Добыча угля открытым способом в Чехословакии
(Kohlengewinnung im Tagebau in der Tschechoslowakei).
Mechanisazija **6**, 39—42.

Práce Vladimíra Kroutilíka o haldových pokryvech v přehledu publikací vědeckého časopisu Humboldtovy univerzity

Úvaha o osudu bludných balvanů použitých na pomníky a dekoraci veřejných prostranství

Aleš Uhlíř

Nikdy se již zřejmě nedovíme, kolik bludných balvanů bylo na Ostravsku nenávratně zničeno, aniž byly zaznamenány údaje o jejich velikosti, hornině a místě nálezu. Eratika nacházená na polích, v pískovnách, korytech řek a potoků se po staletí rozbíjela a používala pro stavební účely. Nejstarší zmínky o tom pocházejí ze 40. let 19. století, kdy se bludné balvany dávaly do železničních náspů. V 19. století se také bludné balvany začaly ve větší míře používat k dekoračním účelům. O ochraně bludných balvanů nemohla být řeč a jejich použití na pomníky a různé parkové dekorace bylo snad jediným způsobem, jak velké bludné balvany nalézané v pískovnách, při stavební činnosti nebo úpravách vodních toků zachránit před zničením.

Na Ostravsku se ochranou bludných balvanů v 50. letech 20. století zabýval Jindřich Vodička. Výnosem bývalého Zemského národního výboru v Brně z roku 1948 bylo zakázáno jakékoliv zasahování do původního uložení bludných balvanů, jejich přemísťování, poškozování a zpracovávání bez předchozího souhlasu Státního památkového úřadu v Brně. Již dříve však byli pracovníci muzeí a konzervátoři pro ochranu přírody a krajiny působící na Ostravsku vyzýváni k pořizování seznamu bludných balvanů a jeho doplňování. Nic z toho ale pořádně nefungovalo a spousta eratik, která překážela například na polích, byla zničena. Jen malé množství z nalezených bludných balvanů se podařilo přenést do parků, na náměstí a jiná veřejná prostranství.

Dalo by se očekávat, že bludné balvany použité jako pomníky či dekorace budou trvale uchovány. Bohužel tomu tak není. Ani umístění nalezených bludných balvanů do „bezpečnějšího“ prostředí parku či na jiné veřejné prostranství není garancí jejich uchování.

Narodil jsem se ve Svinově (od roku 1957 je Svinov městskou částí Ostravy) a žil v něm do roku 1975. Svinov byl znám velkým výskytem bludných balvanů v ledovcových usazeninách, které ve Svinově v pískovně Římanově, Wilczkově a Valdrově zkoumal již badatel o moravském pravěku dr. Martin Kříž. Bludné balvany se nacházely především v pískovnách a v řečišti Porubky. O bludných balvanech ze Svinova se zmiňuje geolog, paleontolog a archeolog Alexander Makowsky, rektor Vysoké školy technické v Brně. V roce 1882 převezl ze Svinova do Brna velkou skupinu bludných balvanů a nechal ji umístit před budovu Vysoké školy technické. Ve Svinově rozhodně o bludné balvany nebyla nouze. Mnoho jich bylo vykopáno při přeložení potoka Porubky v letech 1922-1923. Bludné balvany byly ve Svinově vystaveny na několika místech. Jedna skupina velkých bludných balvanů se nacházela hned naproti Sokolovny, druhá skupina rovněž velkých eratik v zahradě vedle obecné školy (později 1. stupeň základní školy, nyní základní umělecká škola). Pěkný bludný balvan ležel u vchodu do měšťanské školy (později 2. stupeň základní školy, nyní svinovská základní škola). Větší i menší bludné balvany vyčnívaly z vody v dosud neupraveném korytě Porubky ve směru k Porubě, z nich největší z červené žuly ležel nedaleko hranice mezi Svinovem a Porubou. Tak tomu bylo v roce 1975, avšak dnes nic z toho již neexistuje.

Skupina svinovských eratik před Sokolovnou se ztratila (Sokolovna v 90. letech vyhořela a byla zbořena), stejně jako skupina bludných balvanů u základní umělecké školy a bludný balvan u základní školy. Přes značné úsilí se mi podařilo zjistit pouze osud bludného balvanu, který byl u vchodu do základní školy. Podle svědectví ředitele školy kámen odvezli, aniž o tom byl ředitel vyrozuměn, pracovníci technických služeb a umístili bludný balvan na svinovském hřbitově. V žertu jsem panu řediteli navrhl, že spolu uděláme odvetnou akci a necháme kámen dopravit zpět ke škole. Oba jsme se při představě takové partyzánské akce tomu zasmáli.

Po povodních z roku 1997 se ve Svinově prohlubovalo koryto Porubky a dnes v něm již žádné bludné balvany nejsou vidět. V roce 2015 bylo výročí 750 let od první písemné zmínky o Svinově a paní starostka údajně pověřila paní místostarostku, aby opatřila bludné balvany, které by byly dekorací v parku u radnice. Vím o tom, protože se mne tehdy paní místostarostka ptala, jak by se takové bludné balvany daly opatřit. Nebyl jsem jí schopen poradit. Doporučit kvůli získání bludných balvanů obnovit ve Svinově pískovny nebo přemístit koryto Porubky by asi slušné nebylo. Pouze na jednom místě ve Svinově se uchovala skupina menších eratik, a to v předzahrádce domku na ulici Bratří Sedláčků. Je to poslední domek na levé straně cesty před železničním přejezdem.

Ve Frýdku-Místu, kam jsme se z Ostravy v roce 1975 přestěhovali, je bludných balvanů na veřejných prostranstvích relativně dost. Avšak při konfrontaci současného stavu s tím, kolik zde ve městě bylo eratik před 60 a více lety, to zas až tak dobře nevypadá. Údajně byly nějaké bludné balvany pod frýdeckým zámkem, v parku založeném předními zahradníky a architekty v roce 1890 u vily tehdejšího textilního magnáta Adolfa Landsbergera. Dnes je Landsbergerův park zpustošeným místem, kde byla vykácena spousta cenných dřevin a žádné bludné balvany tam nejsou. Rozsáhlý areál bývalého parku je hned pod frýdeckým zámkem, mezi železnicí a pravým břehem Ostravice a není veřejnosti přístupný.

A jsou další místa, kde se ve Frýdku-Místku před lety bludné balvany vyskytovaly a dnes bychom je tam marně hledali. Například výskyt bludných balvanů byl dříve uváděn v místecké části Frýdku-Místku v lesíku Rovenka (dnes Místecký les). Les ale po desetiletí užívala armáda a podle toho to v něm vypadá. Pokud tam nějaké bludné balvany byly, nezůstalo z nich na povrchu nic. Po několikahodinovém pátrání jsem našel pouze jeden menší kámen nordického původu, který byl zabořen ve stopě vyryté těžkým vozidlem.

Výskyt bludných balvanů byl dříve uváděn v místech pod vrchem Štandlem. Dnes kolem Štandlu vede dálnice a všude je nová zástavba. Bludné balvany byly zmiňovány na polích v sousedních Kunčičkách u Bašky. Dnes nikde nic. Pokud zde nějaké velké bludné balvany byly, musely být odstraněny dávno, nejspíše při počátcích družstevního zemědělství, tedy krátce poté, co je zaznamenal Jindřich Vodička.

Dnes jsou ve Frýdku-Místku tři místa, kde jsou na veřejných prostranstvích bludné balvany. Jedno je u kina Vlast, kde jsou tři kameny, z nichž největší (48 q) byl vyzdvižen z potoka Olešná pod Štandlem a druhý největší (22 q) pochází ze Staříče.

Další skupina čtyř bludných balvanů je v parku frýdeckého zámku. Původ těchto rulových bludných balvanů se nepodařilo zjistit, s největší pravděpodobností se do zámeckého parku dostaly před rokem 1918 a mohou pocházet z pískoven, které byly v nedalekém Frýdeckém lese.

Snad nejznámější skupina bludných balvanů ve Frýdku-Místku je ta, která vytváří pomník Petra Bezruče. Jde o kulturní památku známou jako pomník Petra Bezruče z bludných balvanů ve Frýdku-Místku, je vedena v seznamu kulturních památek a památkově chráněna nepřetržitě od roku 1958.

Národní památkový úřad (NPÚ) má ve své databázi pomník za stále existující ve stavu, jak je popsán v evidenčním listu kulturní památky: „Symbolický památník věnovaný památce slezského básníka P. Bezruče. Ústředním prvkem kompozice jsou tři spojené vertikální kamenné desky, kolem kterých jsou seskupeny bludné balvany s názvy Bezručových básní. Pomník vznikl v r. 1937, je dílem V. Brázdila“.

Pomník básníka Petra Bezruče, který na místecké poště v letech 1891 – 1893 pracoval jako poštovní úředník, přečkal i dobu německé okupace. Byl sice poškozen, avšak po roce 1945 se jej opět podařilo z původních částí sestavit. V roce 1980 byl z důvodu stavebních prací přemístěn z parku u autobusového nádraží na sídliště Riviéra. Počátkem roku 2016 byl pomník z důvodu existence inženýrských sítí pod ním rozebrán, aby mohl být postaven na novém místě. Dvě léta ležel pomník v rozvalinách, velké kameny byly do sebe zaklíněny a vertikální pilíře s nápisem Pěvci slezských písní leží na zemi.

Z 12 bludných balvanů, na kterých jsou názvy Bezručových básní, je na místě jen šest největších kamenů. Na tento stav jsem upozornil v článku v Jak lehce se vzdáváme vlastní minulosti a kultury – Devastace pomníku Petra Bezruče ve Frýdku Místku uveřejněném v internetovém médiu.

Nejdříve jsem dostal zprávu z frýdecko-místeckého magistrátu (vlastníkem kulturní památky je město Frýdek-Místek), že věc je složitá, neboť dosud památkáři neschválili pro pomník nové místo, nikdo na magistrátu neví, kdy se to bude projednávat a schvalovat, takže ani nemohou vědět, kdy a kam bude pomník Petra Bezruče přemístěn. Obrátil jsem se na NPÚ v Ostravě a odtud mi napsali, že již víc než rok je nové místo pro pomník Petra Bezruče schváleno. Je to pouhých cca 30 metrů od původního místa.

Je to velká ostuda pro Frýdek-Místek, jak si váží osobnosti Petra Bezruče, zvláště v letech jeho jubileí – v září 2017 uplynulo 150 let od narození a počátkem příštího roku tomu bude 60 let od úmrtí. Hromada kamenů připomínající stavební odpad ukazuje vztah dnešní reprezentace města ke kulturním hodnotám a historii. A také necitelnost k tomu, jak nepěkně může léta vypadat veřejný prostor. Věci se však nyní daly do pohybu a nová referentka památkové péče na magistrátu přislíbila, že se tomu nyní budou věnovat. Menší kameny, které na místě nejsou, prý byly odvezeny k opravě jejich povrchu poškozeného erozí. Zrenovují se i nápisy na kamenech a pomník Petra Bezruče bude brzy obnoven. Škoda jen, že město s rozebráním pomníku tak spěchalo, když oprava inženýrských sítí dosud neproběhala a nebylo ani vybráno místo pro novou instalaci pomníku. Stejně tak je škoda, že město nezaregistrovalo schválení nového místa pro pomník a neobnovilo pomník již v roce 2016. Jak „uklizený“ pomník Petra Bezruče z bludných balvanů vypadá již druhý rok (a zřejmě v tom stavu přečká i druhou zimu) je vidět na fotografiích. Dalšího komentáře netřeba.

Škoda je také ztráty každého velkého bludného balvanu, zvlášť byl-li nalezen v blízkosti hranice nejzazšího jižního pleistocenního zalednění, což platí o všech eratikách z Frýdku-Místku a blízkého okolí a zejména těch, které byly nalezeny ve vyšší nadmořské výšce. Detailní údaje o místě prvotního nálezu mají vědeckou hodnotu, neboť umožňují určit kupříkladu sílu ledovce.

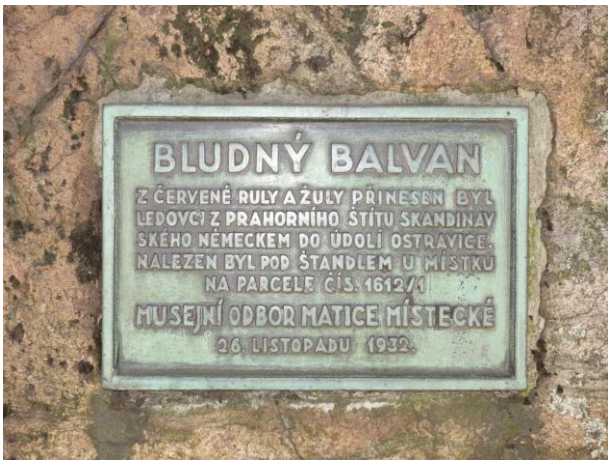
Literatura: VODIČKA, J. 1954: Bludné balvany na Ostravsku a jejich ochrana, Ochrana přírody č. 9, 15-18.

Bludné balvany u kina Vlast
ve Frýdku-Místku
Foto: Aleš Uhlíř

Bludný balvan u kina Vlast ve Frýdku-Místku

Nápis na bludném balvanu

Skupina bludných balvanů v parku frýdeckého zámku

Pomník Petra Bezruče z bludných balvanů ve Frýdku-Místku, stav v roce 2005

Pomník Petra Bezruče z bludných balvanů ve Frýdku-Místku, stav 20.10.2017 Fota: Aleš Uhlíř

Učitelé přírodovědy a přírodopisu v Muzeu souvků

Jiří Dudek

Sdružení obcí Hlučínska, kterému se podařilo získat dotaci, ve spolupráci s Naturou Opava, připravili pro učitelé přírodovědy a přírodopisu ze základních škol celého Hlučínska seminář o krajině Hlučínska. Za Sdružení obcí Hlučínska akci tuto akci organizovala Lenka Osmančíková pod záštitou Ministerstva životního prostředí a Státního fondu životního prostředí české republiky.
Naturu Opava vedl tým zastupovaným Jakubem Kubačkou.

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Účelem akce ve skanzenu bylo představení projektu „Jak na výuku EVVO na Hlučínsku?“ v rámci kterého vzniknou metodické materiály a pracovní listy pro základní školy v regionu na téma: vodní krajina, lesní krajina, zemědělská krajina, sídlení krajina a geologie Ve skanzenu byly dále představeny výstupy vstupní analýzy na školách a celkový harmonogram projektu. Projekt je financován ze Státního fondu životního prostředí.
Klub pro výzkum souvků byl vyzván ke spolupráci a společnou přípravu metodických a pracovních listů z hlediska zalednění na Hlučínsku. Klub na semináři zastupoval Bruno Kladiva a Jiří Dudek. Ve druhé části semináře byla přednáška Jiřího Dudka, kde byli učitelé informování o vzniku muzea souvků v Bolaticích, informování o sbírce a možnostech výuky žáků v muzeu i o dalších možnostech spolupráce v rámci exkurzí škol v muzeu a odborného výkladu. Na závěr byla společná prohlídka expozice muzea souvků a největší sbírky pazourků u nás. Brunem Kladivou i Jiřím Dudkem bylo zodpovězeno spoustu dotazů k jednotlivým exponátům sedimentárních, metamorfovaných i krystalinických souvků a bludných balvanů, které jsou přímo v expozici i v prostorech skanzenu. Byly představeny ukázky experimentální archeologie, štípané i broušené včetně vyrobených nástrojů. Na závěr byla předvedena ukázka mletí obilí na souvcích, které sloužili našim předchůdcům v neolitu. Našel je Pavel Wodecki na katastru obce Bolatice.

Fota: Lenka Osmančíková

Sedimenty ledovcové a vodně ledovcové

Zdeněk Gába

O sedimentech spjatých s pevninským zaledněním pojednám tady z hlediska sběru souvků, tj. hlavně o těch, které jsou přímo na povrchu terénu a v těžebních odkryvech v oblasti Moravy a Slezska.

Ledovcové sedimenty tu reprezentuje hlavně t i l l , vodně ledovcové pak g l a c i f l u v i á l n í u l o ž e n i n y (zkráceně „glacifluviál“). Obojí sedimenty jsou uloženy často nad sebou – na povrchu bývá till a pod ním glacifluviální štěrkopísky. Ty ovšem mnohde leží také přímo na povrchu terénu. Mocnost „glacifluviálu“ je zpravidla větší než mocnost tillu.

L e d o v c o v é s e d i m e n t y : Till je mezinárodní termín. Původně je to výraz skotský a anglický a v odborné literatuře byl poprvé použit roku 1863. Označuje polystrukturní nezpevněný sediment ledovcového původu. České synonymum je s o u v k o v á h l í n a . Till se však používá častěji, asi proto, že je kratší, jinak jsou to termíny rovnocenné. Něco jiného je moréna. Někdy se zaměňuje till a moréna, ale to není správné! Moréna není sediment nebo hornina, je to veškerá suť dopravovaná ledovcem jako spodní, vnitřní a svrchní moréna. Po uložení se pak jako moréna označuje určitý terénní tvar – bazální moréna, koncová moréna atd.

Definice tillu podle mezinárodní organizace kvartérních geologů INQUA: „Till je uloženina transportovaná a uložená ledovcovým ledem nebo z ledovcového ledu a slabě vytříděná nebo vůbec nevytříděná vodou.“ Tillu je více druhů, ale daleko nejčastější a nejdůležitější je b a z á l n í t i l l . Je to sediment původně sunutý pod ledovcem nebo v jeho nejspodnější části jako spodní moréna. V češtině pojmu bazální till odpovídá souvková hlína. Hlína je nevytříděný sediment, složený ze všech frakcí: jílové, prachové, písčité a štěrkové. Žádná z frakcí nezabírá v hlíně více než 80 %, ale ani méně než 10 %. V tillu je většinou nejvíce prachu (částic o velikosti 0,004 – 0,063 mm), často ale také písku. Souvky jsou štěrkové částice nad 1 cm.

Barva tillu je šedá až žlutohnědá. Při dotyku je till mazlavý, za vlhka částečně plastický a dají se z něj vyválet kratší válečky – obsahuje tedy určité procento jílu. Souvky jsou v něm více méně chaoticky rozptýlené. Mocnost tillu je u nás většinou do 5 m, zřídka větší. Na Ostravsku a Opavsku jsou popisovány i 2 – 3 horizonty tillů nad sebou, většinou ovšem jen z vrtů. Spodní tilly se interpretují jako starší, halštrovské, horní jako sálské. Halštrovské jsou většinou šedé a obsahují i souvky lignitu převzaté ze sedimentů mladších třetihor.

Jak vlastně till vzniká, není známo. Tvoří se na Zemi i dnes, tento proces ale není přístupný pozorování. Většinou se rozlišuje bazální till uložený (třeba před překážkou) a vytátý. Často je ovšem zároveň uložený i vytátý.

V o d n ě l e d o v c o v é s e d i m e n t y : Je to vlastně ledovcový výplav, uložený tavnými vodami. Nejrozšířenější a také nejdůležitější jsou g l a c i f l u v i á l n í či l e d o v c o ř í č n í u l o ž e n i n y . (Poznámka k terminologii: jazykově správnější je glaciofluviální, ale to se hůř vyslovuje a tak se víc říká a píše glacifluviální. Stejný význam má termín fluvioglaciální, ale ten je jazykově i věcně nesprávný.) Ledovcoříční uloženiny jsou štěrkopísky, což znamená, že se v nich střídají vrstvy písku a štěrku. Písku je přitom zpravidla více a někde najdeme dokonce jenom písek. Mocnosti štěrkopísků mnohde přesahují 10 m a například v Supíkovicích jsou až 40 m a v Písečné až 44 m mocné.

Geneze glacifluviálních uloženin není zdaleka všude jasná. Mohou se ukládat před čelem ledovce, ale i v tunelech pod ledovcem a ve sníženinách za ustupujícím ledovcem. Tyto procesy jsou složité a málo známé a tady se jimi nebudeme zabývat. Často se diskutuje otázka, zda a jak se liší společenstvo souvků v tillu a ve výplavu na stejné lokalitě nebo přímo v superpozici (nad sebou). V literatuře o tom nacházíme různé údaje. Podle našich zkušeností z moravskoslezské oblasti rozdíly ve společenstvech existují. Jsou jen malé v obsahu a složení severských souvků, ale významné ve společenstvech lokálních (domácích) souvků. Touto otázkou jsem se svého času zabýval (GÁBA 2001). V citovaném článku konstatuji, že materiál výplavu pochází ze spodní morény (ne vždy z bezprostřední blízkosti místa uložení!) i z jiných morén a zároveň z vlastní eroze podloží. Velké rozdíly v obsahu domácích souvků jsem zjistil například v Supíkovicích a Kolnovicích. Proti očekávání till však neobsahoval více málo mechanicky odolných souvků než výplav.

Dalším typem vodně ledovcových uloženin jsou uloženiny l e d o v c o j e z e r n í (glacilakustrinní, glacilimnické). Jsou to převážně jemnozrnné sedimenty, například varvové jíly se střídáním zimních a letních vrstviček. U nás se vyskytují hlavně na Ostravsku, pro sběr souvků nemají však prakticky žádný význam. Malá ledovcem hrazená jezera nebo jezírka byla i na Jesenicku a Osoblažsku.

Na odkryvech je sběr souvků mnohem snadnější a vděčnější z glacifluviálních štěrkopísků než z tillu. Na polích je vcelku jedno, jaký sediment tu vystupuje, jen když na povrchu pole najdeme nějaké souvky.

Bludné balvany (velikosti nad 25 cm, ale i nad 1 m) se nacházejí jak v ledovcových, tak ve vodně ledovcových sedimentech.

Stále diskutovaná a kupodivu stále nejasná je otázka, jak jsou naše ledovcové a vodně ledovcové sedimenty staré. Na povrchu terénu se pravděpodobně nacházejí převážně nebo jedině sedimenty sálské. Sálské zalednění je v severní Evropě předposlední, u nás poslední, a stáří jeho uloženin se odhaduje většinou na asi 200 000 let před přítomností.

Literatura:

GÁBA, Z. (2001): Rozdíly v souvkových společenstvech bazálních morén a ledovcového výplavu. – Časopis Slezského zemského muzea (A), 50, s. 143 – 147, Opava.

Experimentální archeologie

Jiří Dudek

Byla věnovaná kolekce artefaktů z experimentální výroby muzeu města Slaný, které je družebním městem obce Bolatic. Kolekci předal zástupcům města starosta Bolatic Herbert Pavera. Na schůzce byly opět představeny ukázky z experimentálního štípání pazourků a broušené sekyrky. Ukázka výrobků broušených seker a pazourkových nástrojů usazených v dřevě a v kosti. Sekery byly broušeny na pískovci. Pro broušení byl použit pazourkový odpad ze štípání (pazourkový prach a drobné úštěpy) a voda. Vyrobil Jiří Dudek.

Martin Macášek přinesl ukázky svých nálezů i svých výrobků z pazourků.
Pazourkový nůž a hroty šípů s různými tvary pro uchycení. Je vidět, že to jsou dokonalé nástroje. Než se štípač dopracuje k takové technice, stojí ho to veliké úsilí a taky mnoho hodin učení. Taky stovky rozštípaných pazourků.

Fota: Jiří Dudek

Fosilie na schůzce v Bolaticích

Tak jako na posledním setkaní i na tomto byla představena celá řada fosilií nalezených členy klubu pro výzkum souvků. Jedná se většinou o unikátní nálezy. Ne vždy se přesný druh fosilie dá určit. Pevně věřím, že se nám podaří navázat lepší spolupráci s odborníky, kteří by nám pomohli nalezené fosilie určovat.
Fosilie z ukázky Martina Macáška

Fosilní korál

Zkřemenělé dřevo

Neurčené druhy ježovek Fota: Jiří Dudek

Ukázka Růženy Markové Psaronius – fosilie stromové kapradiny Foto: Růžena Marková

Bruno Kladiva přivezl z návštěvy Ukrajiny, z oblasti řeky Donu fosilní vápence, které se tam hojně vyskytovaly. I když to nejsou souvky, přivezl je pro naše poučení.

Fosilní vápence Foto: Ferdinand Scholz

Další obrázky fosilií a ze setkání ve skanzenu najdete na zonerama – souvky viz odkaz**. Jiří Dudek**

https://www.zonerama.com/souvky/102585

Fosilie amonita z vápenců na polích

Jiří Dudek

O fosiliích ve vápenci na polích bylo psáno už v čísle souvků 1/2017. Po zkušenostech, občas zvednu nějaký vápenec, který mne zaujme. Prohlednu si jej. Když nejsou v něm fosilie tak ho většinou vyhodím. Při říjnovém průzkumu na poli v okolí Hlučína jsem taky jich několik zvedl a vyhodil. Poslední však, který mne zaujal, byl po očištění pro mne šokem, když jsem jej otočil a uviděl nádherného amonita. Prozatím není určen druh amonita, ale věřím, že se podaří oborníkům určit. Zda je ze štramberského vápence nebo z vápence od Hranic je také prozatím záhadou. Nebo je odjinud? Určitě se jedná o zcela ojedinělý nález!

Foto: Jiří Dudek

Jak je vidět tak, i ve vápencích, které se na pole dostaly při hnojení, lze najít pěkné fosilie.

SOUVKY jsou především interním zpravodajem kruhu pro sbírání a výzkum souvků, který vyvíjí své aktivity při muzeu souvků v Bolaticích. Vychází 4 x ročně ve formátu PDF. Koordinátorem je pan Jiří Dudek (dudek.jiri@volny.cz,). Na jeho adresu lze zasílat příspěvky do zpravodaje, případně s ním publikování projednat apod. Texty nejsou redakčně upravovány, za jejich obsah odpovídají jejich autoři. Obsah (texty, fotografie) lze převzít ke studijním účelům za podmínky, že bude uveden autor a zdroj.